

PELITANIEUWS

jaargang 26 nr. 5 oktober 2020 jaarlijkse bijdrage € 21,00 / losse nummers € 4,50

UITGAVE

Stichting Pelita®
Nienoord 13
1112 XE Diemen
Telefoon 088-3305111
www.pelita.nl
redactie@pelita.nl

OPLAGE

4500

Pelita Nieuws verschijnt 6 x per jaar.
Jaarlijkse bijdrage € 21,00;
opzegtermijn één maand voor begin
nieuwe jaargang, uiterlijk 1 december
Losse nummers € 4,50
IBAN NL05INGB0000515000

EINDREDACTIE

Hans van der Hoeven

ONTWERP/OPMAAK

argante argante, arnhem

ADVERTENTIE VERKOOP

Stichting Pelita
Telefoon 088-3305111
www.pelita.nl
redactie@pelita.nl

DRUK

Damen Drukkers, Werkendam

GRAFISCHE BEGELEIDING

Printing Matters, Amsterdam

ISSN

1835-7835

© copyright

Stichting Pelita®, Diemen

04 / MET IMMERZEEL OP ONDERZOEK

05 / INDIË IN NEDERLAND (15)

**06 / HET LEVEN IN DE
REPUBLIKEINSE KAMPEN (4)**

07 / WIETEKE'S WERELD

08 / MAX VAN BALGOOY

09 / BOEKENHOEK

11 / BEKEKEN DOOR HABIB

**12 / INDISCHE BUURTEN
IN NEDERLAND (32)**

**14 / AFLOSSING VAN DE
WACHT IN INDIË (3)**

**15 / GÉÉN INDISCHE EETTAfels
EN PELITA MASOEK SADJA'S**

16 / VERHALEN VAN AANKOMST

**16 / HALIN-VEILING
VOOR HET GOEDE DOEL (52)**

17 / UIT HET OOG

**18 / ACTIVITEITEN IN TIJDEN
VAN CORONA**

**19 / PELITANIEUWS
ZWEEDSE PRIJSPUZZEL (10)**

Overname van artikelen slechts
met toestemming van de redactie
en bronvermelding.

ILLUSTRATIE OMSLAG:
CENGKEH
artist: Wim Visser (www.wimvisser.com)
acrylic on canvas
80 x 100 cm

REDACTIONEEL

De wereld staat nog altijd op zijn kop. In Nederland bevinden we ons middenin de tweede golf van de pandemie. En op 'the October surprise' die bij de Amerikaanse presidentsverkiezingen meer regel dan uitzondering is, hoefden we dit keer niet lang te wachten. Op donderdag 1 oktober twitterde Trump, dat hij en zijn vrouw positief hadden getest op het coronavirus, dit nadat eerder zijn adviseur Hope Hicks ook al besmet was gebleken. Het Witte Huis trad bij een daaraan voorafgaande drukbezochte bijeenkomst alle coronaregels met voeten. In de dagen erna volgde dan ook de ene na de andere besmetting, waaronder een aantal bij republikeinse senatoren. Trump werd volgespoten met experimentele cocktails om als Lazarus drie dagen later bemonstert en wel op te staan en zijn volgers vanuit zijn bepantserde en luchtdicht afgesloten SUV toe te wuiven, het gevaar voor zijn medepassagiers daarbij voor lief nemend. Mocht er nog een tweede, wat gek genoeg "presidentieel" wordt genoemd, debat tussen Trump en Biden volgen dan zal Trump uit eigen belang vermoedelijk niet meer om een drugstets voor beide heren verzoeken. Biden zou daar immers nu wel eens enthousiast op in kunnen gaan. Maar goed, 3 november weten we meer, al is ook dat bij lange na niet zeker. Trump heeft immers al duidelijk laten weten bij verlies zijn nederlaag niet zondermeer te accepteren. *Stand back and stand by*, zo sprak hij bij het eerste debat de uiterst rechtse beweging *Proud Boys* toe die euforisch reageerde en zich de woorden onmiddellijk als zijn slogan toe eigende. Grappig is dan weer wel, dat de homobeweging zich op zijn beurt van de hashtag #proudboys meester maakte.

Wat je er ook van vindt, turbulente en onzekere tijden zijn het wel, al is dat niet nieuw. Niemand minder dan onze Gerbrand Adriaenszoon Bredero (1585-1618) dichtte in zijn Groot-Liedboek:

*"(...) Dit wast dat Salomon, den wysen Coningh, seyde
Van 's wereltds woest gevaer, soo syn spreuck-boeck verbreyt,
Ydele ydelheyt, wiens lichte lichticheyden,
En vaste vastigheydt, is sek're onsekerheyt.(...)"*

Temidden van alle hectiek proberen de medewerkers en vrijwilligers van Pelita u een zo goed mogelijk ondersteunings- en dienstenaanbod te blijven doen. En natuurlijk staan wij altijd telefonisch voor u klaar, bel of mail ons en we helpen u of bieden u tenminste een luisterend oor. Ons algemene nummer vindt u in het colofon, vraag naar de telefoonnummers van onze medewerkers in uw regio of zoek ze op onze site www.pelita.nl. In deze editie vindt u verderop een korte impressie van de kopi ketjil bijeenkomsten en de Indische eettafels ketjil die wij voor u de afgelopen maanden wel coronaproof konden realiseren. Schaal en reikwijdte zijn door de omstandigheden helaas niet wat u van ons gewend bent. Met u ervaren wij het inmiddels langdurig moeten afgelasten van onze grote eettafels en Masoek Sadjas als een gemis, maar we zullen het er mee moeten doen. Natuurlijk hopen we ergens in het komend jaar weer vol aan de bak te kunnen gaan en de verloren aanrakingen te kunnen inhalen. Ondertussen roeien we met de riemen die we hebben en voor wie zich nog niet op onze digitale nieuwsbrief heeft geabonneerd, meld u aan op onze site of geef uw e-mailadres aan ons door, het geeft u wat te doen. Poekoel toeroes!!! We blijven volhouden en slaan ons er doorheen. ●

In de Wereldt is veel Gevaer, dit monumentale huis in Voorburg (ZH) werd in 1793 gebouwd in Lodewijk XVI stijl.

Comité van aanbeveling:

Reggie Baay
Marion Bloem
Adriaan van Dis
Wieteke van Dort
Boudewijn de Groot
Ernst Jansz
Yvonne Keuls
Frans Leidelmeijer
Wouter Muller
Willem Nijholt
Winnie Sorgdrager
Hans Wijers

MET IMMERZEEL OP ONDERZOEK

Bert Immerzeel was sinds jaar en dag verbonden aan zowel de Pensioen- en Uitkeringsraad als Stichting Pelita. Hij heeft zich in zijn werk over een lange periode intensief gericht op de verificatie van gebeurtenissen tijdens WO II in Nederlands-Indië en aansluitend de Bersiaperiode. Het leverde indrukwekkende historische verslagen op. Een aantal van zijn vaststellingen willen wij u niet onthouden.

FICUS BENJAMIN

De Indische gemeenschap heeft wel wat weg van een waringin, en volgens Rutte met wel meer dan twee miljoen blaadjes.

Is het u ook opgevallen? Toen Mark Rutte tijdens de 15 augustus-herdenking sprak over de verschrikkingen van het oorlogsleed in Nederlands-Indië, zei hij: *'Dit is vandaag de dag voor ruim twee miljoen Nederlanders onderdeel van hun familiegeschiedenis.'* Ruim twee miljoen! Dus niet precies twee miljoen, maar zelfs nog een beetje méér, misschien wel 2,2 of 2,3 miljoen. Met zó velen zijn we dus al, Indische Nederlanders! Eigenlijk had ik de Rijksvoorlichtingsdienst moeten aanschrijven om te vragen hoe Rutte aan die wetenschap komt, maar ik weet het antwoord al: nattevingerwerk.

Volgens een demografische studie uit 2003 telde Nederland op dat moment ongeveer 458 duizend personen uit de eerste en tweede generatie. Op Wikipedia lezen we, dat dit betekent, dat thans mogelijk 800 duizend mensen in Nederland van Indo-Europese afkomst zijn. Wikipedia voegt hier echter aan toe, dat een onderzoeker van het NIOD schat, dat er wel 1,5 of 2 miljoen zijn. Elders op het internet lezen we, dat ambtenaren van VWS al in 2017 schatten, dat het er 2 miljoen waren. Waarschijnlijk hebben die zelfde ambtenaren, dat nu opgehoogd tot 'ruim 2 miljoen'.

Zelf houd ik het er maar op, rekening houdende met de groei van de hele Nederlandse bevolking tussen 2003 en 2020, dat het er tussen de 600 en 800 duizend zullen zijn. Nog altijd véél, maar bij lange na geen 'ruim 2 miljoen'. Nu zouden dit soort verkeerde inschattingen nog niet zo erg zijn, ware het niet, dat veel keuzes en beslissingen er van afhangen. Er worden plannen gemaakt, en subsidies verstrekt. Zo wordt, met diezelfde twee miljoen in gedachten, momenteel in de Indische gemeenschap steun gevraagd voor een Indische omroep, Bersama. Een sympathiek idee? Misschien. De moslingemeenschap (vast óók wel twee miljoen!) werkt ook aan een eigen omroep, evenals de zwarte gemeenschap (idem). Een seniorenomroep hadden we al en misschien komt daar ook nog een lgbtq+-omroep bij. We gaan naar zóveel veelstemmigheid en diversiteit, dat degenen die niet tot deze 'minderheden' behoren steeds meer hun stem geven aan anti-allespartijen als PVV en Forum voor Democratie. En krijgen we een medialandschap waar iedereen in eigen kring zijn gelijk haalt en de publieke omroep steeds minder divers lijkt te worden. Ik vraag me af of dit de juiste weg is. Waar de één schreeuwt, zwijgt immers de ander.

- ① Het monument in Lahat.
- ② Waringin.

Waringin

Laat ik het hebben over écht belangrijke zaken. Wat dat zijn? Voor 2020 natuurlijk Covid-19, de Amerikaanse verkiezingen en de viering van 75 jaar 'Merdeka'. In Indonesië moesten door corona veel herdenkingsbijeenkomsten worden geschrapt, maar de aandacht in de media was er niet minder door.

Op zoek naar beeldmateriaal over de viering van de onafhankelijkheid, vond ik een foto van een 'vrijheidsmonument' uit Lahat, Zuid-Sumatra, waarschijnlijk gemaakt door een Nederlandse militair na de inval in Lahat tijdens de Operatie Product, juli 1947. We zien hier een perkje met een paar betonnen banken en een groot bord waarop de tekst: *Pohon beringin ini/ditanam oentoek memberingati satoe tahoen berdjrinja/Republik Indonesia/Abadi Merdeka!/17-8-1945 – 17-8-1946*. Vrij vertaald: Deze waringin boom is geplant om te herdenken, dat de Republiek Indonesië 1 jaar bestaat. Eeuwige onafhankelijkheid!

Waringin? Is dat niet die enorme, prachtige boom die we zo vaak zien op afbeeldingen uit het oude Indië, vaak in lanen of op de *aloon-aloon*, met daaronder rustende mensen, op zoek naar schaduw? Ik moet er wel moeite voor doen om achter het bord iets van een waringin te ontdekken, maar ja, wat nog niet is, kan komen. Liken die blaadjes die we zien niet op een ficus? Hier wil ik het fijne van weten en mijn nieuwsgierigheid brengt me – wéér – naar Wikipedia. Ik rolde bijna van mijn stoel toen ik het las: de waringin is niets anders dan een uit de kluiten gewassen ficus benjamin! Nooit geweten! Het bijzondere is, dat ik zelf een ficus benjamin

in mijn huiskamer heb, ooit gekregen bij gelegenheid van een verhuizing. Hij heeft het al 26 jaar overleefd, ondanks mijn onkunde. In gedachten heb ik hem nu omgedoopt tot 'merdeka-boom' en neem me voor hem wat regelmatig water te geven.

De Indische gemeenschap heeft wel wat weg van een enorme ficus benjamin: natuurlijk vallen er bladen af, maar er groeien altijd

weer vele nieuwe. En ja, ooit zullen het er ruim twee miljoen zijn. Prachtig idee overigens, zo'n boom. Misschien nóg beter dan een omroep.

Mocht u willen reageren op dit artikel, stuur dan een e-mail naar: bert.immerzeel@gmail.com

INDIË IN NEDERLAND

15

Leeft Indië nog? Waar vindt men Indië dan in Nederland? In deze serie gaat Monnique Haak op zoek naar activiteiten en tentoonstellingen in Nederland waar geïnteresseerden Indië kunnen tegenkomen. Dit keer vertelt modeontwerper en erfgoedexpert Romée Mulder over het gebruik van batik voor haar kledingbedrijf Guave. Mulder wil graag meer batikontwerpen in het Nederlandse straatbeeld terug laten komen.

Wanneer bent u voor het eerst in aanraking gekomen met batik? "Dat was op best jonge leeftijd. Mijn vader is van Indische afkomst. Hij droeg geen batik overhemden, maar mijn ouders hadden wel een aantal batikdoeken in huis die werden gebruikt als tafelkleden. Verschillende soorten batik heb ik pas gezien op 14-jarige leeftijd. Toen ging ik met mijn ouders voor het eerst naar Indonesië. Voor mijn vader was het ook de eerste keer dat hij naar Indonesië ging, een heel bijzondere reis voor hem."

Waarom bent u zo gefascineerd door batik? "Van jongs af aan was ik al geïnteresseerd in stoffen en textiel. Echte kennis over batik heb ik de laatste jaren pas opgedaan. Op de HKU (Hogeschool voor de Kunsten Utrecht) leerde ik medestudent Myrthe Groot kennen. We kwamen erachter, dat we beiden een Indische achtergrond hebben en bovendien de liefde voor stoffen en ambacht deelden. We besloten samen om meer te weten te komen over batik. Batik is zoveel meer dan een lap stof of de sarong die je ziet. Er horen allerlei betekenissen bij."

Wat is er zo speciaal aan batik? "Batik maken, is een heel langzaam, aandachtig proces. Beide kanten van de stof worden bedekt met was. Het is een proces van maanden om bijvoorbeeld een batik tulsi te maken. Batik is een kunstvorm en er zit een hele geschiedenis achter. Zo willen wij het ook gebruiken. Iedere regio of stad

kent zijn eigen batikmotief en kleuren. De motieven en kleuren uit de steden langs de noordkust van Java zijn bijvoorbeeld ontstaan uit een mengeling van verschillende culturen. Dit komt door de handel met landen zoals China en India. Die culturen van overzee laten allemaal hun invloeden achter. Dat is ook terug te zien in het batikontwerp."

Kunt u daar een voorbeeld van noemen?

"In de binnenlanden zie je nog wel vaak de kleuren bruin en blauw terugkomen in een batikontwerp. Langs de noordkust van Java zie je de kleuren wit, blauw, rood, oranje en groen terugkomen. Een ander voorbeeld heeft te maken met vraag en aanbod. In de koloniale tijd wilden de Nederlandse vrouwen graag een batik kopen met daarop een motief van een boeket bloemen. Dat bestond nog niet. Naar aanleiding van deze vraag is dit batikontwerp ontstaan, een motief met bloemboeketten. Dat is men 'buketan' gaan noemen. Weer later is er nog een Chinese buketan ontstaan. Batik is plaatsgebonden en staat in relatie tot omgeving. Batik gaat met zijn tijd mee."

U heeft samen met uw studiegenoot Myrthe Groot uw eigen kledingbedrijf Guave. Vertel. "De vrucht Guave groeit op meerdere continenten. Dat vonden we wel een toepasselijke naam. De batik die we gebruiken voor onze ontwerpen, kopen we in de kuststeden van Noord-Java. Wij bezoeken op Java de batikmakers en kopen onze stoffen bij deze lokale makers. Batik koop je altijd in een standaard sarongformaat, 2 bij 1 meter 10. We misten in Nederland eigentijdse kleding van batik. Daarnaast zijn we ons ervan bewust dat mensen bij batik meteen denken aan het batikshirt en het tafelkleed van opa en oma. Daarom hebben we gekozen voor de onbekendere motieven en kleuren van de batik uit de kuststeden; wit, blauw, rood, oranje en groen. Het zijn vaak opvallende kleuren. Met deze batik ontwerpen

Romee Mulder. (foto: Sanne Sanders)

we zelf kleding. Dit doen we vanuit onze eigen smaak en visie. Ook in het gebruik van patronen is in de loop van de tijd meer vrijheid ontstaan. Er zijn nog wel specifieke batikdoeken die wij niet kunnen gebruiken, die zijn speciaal bedoeld voor 'heilige' ceremonies, denk aan geboortes, huwelijken of begrafenissen."

U wilt graag meer batikontwerpen zien in het Nederlandse straatbeeld. Op welke manier? "We proberen zoveel mogelijk mensen te enthousiasmeren over batik. Vorig jaar waren we op de Tong-Tong Fair. Daar kregen we veel positieve reacties van jonge mensen. Dat was mooi om te merken. Verder doen we op vrijdag 30 oktober mee aan de week van de geschiedenis in Bronbeek. We laten daar onze ontwerpen zien en we houden die vrijdag een batik-spreekuur in samenwerking met Sabine Bolk. Het is een soort 'tussen kunst & kitsch'. Bezoekers kunnen hun eigen batikstukken meenemen, vervolgens vertellen wij hen over de geschiedenis bij deze batiks. Tot slot zal de schrijfster Dido Michielsen te gast zijn. Zij neemt een kist vol batiks mee, deze heeft zij nog van haar familie."

Naar aanleiding van deze batiks zal Sabine over de herkomst ervan vertellen.”

Bezoekers zullen veel batiks gaan zien. Dan vraag ik mij af: Leeft Indië nog? “Als ik het woord Indië hoor, krijg ik daar toch een dubbel gevoel bij. Er komt nu steeds meer aandacht voor de koloniale geschiedenis. Deze verhalen mogen we niet vergeten. Ik ben van de derde generatie. Hoewel Indië voor mij voelt als iets uit een ver verleden, heeft deze geschiedenis nog altijd invloed op het nu, ook op mij. Jongeren gaan op zoek naar hun roots en geven er hun eigen draai aan. Het is net als met tradities, die veranderen ook met de tijd.”

VRIJDAG 30 OKTOBER IN BRONBEEK

Batikmaker in Lasem, Java.

Stichting Tong Tong presenteert de talkshow 'Mee uit de Oost, gekoesterd in de West. Batik in Nederland'. De talkshow informeert mensen over de bijzondere materiële en immateriële betekenis van batik. Kunstenaar en batikonderzoeker **Sabine Bolk**, erfgoedexpert/modeontwerper **Romée Mulder**, kunsthistoricus / modeontwerper **Myrthe Groot** en schrijfster **Dido Michielsen** ('Lichter dan ik') doen mee aan de talkshow.

HET LEVEN IN DE REPUBLIKEINSE KAMPEN

4

Ter afwisseling stapt Mary van Delden na de reconstructies van de internering en evacuatie uit de republikeinse kampen in West-Java over naar een ander, daaraan nauw verbonden, onderwerp. Aan de hand van verschillende aspecten schetst zij vanaf nu het leven in die kampen. Dit, soms ingekorte, algemene beeld is o.a. gebaseerd op 129 inspectierapporten van gedelegeerden van het Internationale Rode Kruis (IRK). Deze rapporten spiegelt zij aan zo'n 99 enquêtes, 50 interviews, vier (ongepubliceerde) kampdagboeken en persoonlijke verslagen uit de Indische collectie van het NIOD.

Hulpverlening aan de kampen

Uit de weigering van Indonesische kant om met het NIRK (Nederlands-Indische Rode Kruis) samen te werken, volgde automatisch, dat (in eerste instantie) alleen IRK-functionarissen in het binnenland welkom waren. Er bevonden zich op dat moment maar twee gedelegeerden in Batavia en men hoopte op aanvulling in de naaste toekomst. Uiteindelijk zouden vijf IRK-functionarissen (Helbling, dr. Descoedres, Stutz, da Silva en G. H. Schwarz) de kampen op Java inspecteren en als intermediair optreden. De gedelegeerden zouden eveneens proberen informatie te krijgen over de graven van vermiste geallieerde personen.

De eerste bezoeken vonden al plaats van 3 t/m 15 februari 1946 toen Helbling en Descoedres – zoals eerder vermeld – 51 kampen en 4 hospitalen in Midden- en Oost-Java controleerden. Tijdens al hun inspectietochten werden gedelegeerden vergezeld door betrokken Indonesische autoriteiten en ontvangen door lokale bestuurders die de kampen beheerden en met wie zij overlegden over verbetering van kampsituaties. Totaal hebben zij – inclusief latere bezoeken van twee Nederlandse commissies – in 128 bezoeken 89 verschillende kampen bezocht (waarvan enkele twee keer), acht hospitalen en 3 Warga Negara-kampen.

De IRK-gedelegeerden zouden alle bezoeken en informatie uit het binnenland doorgeven aan het NIRK, dat vervolgens actie ondernam om aan de gewenste goederen te komen, indien nodig met de hulp van SEAC, NIGIEO, het Nederlandse Rode Kruis of andere instellingen. Na ontvangst van de goederen zorgde het IRK voor treintransport naar de binnenlanden. De goederen werden geadresseerd aan de kampleiders die een ontvangstbewijs moesten tekenen ten behoeve van het IRK. Wat geld betreft mocht iedere geïnterneerde niet meer dan 100 Japanse gulden via het IRK ontvangen, maar men

- ① Het Centraal Informatie Bureau (CIB) in de Rijswijkstraat 2 te Batavia.
- ② Velen komen inlichtingen vragen omtrent de geïnterneerden.

Deze foto's zijn van het verenigingsarchief NRK, Officieel Orgaan van het Nederlandse Rode Kruis, Afdeling Indonesië, nr.6, augustus 1947.

hoopte dat bedrag later mogelijk te kunnen herzien. In maart 1946 bleek echter, dat het zover niet kwam door de invoering van het zogenaamde NICA-geld.

De naam NICA (Netherlands Indies Civil Administration) werkte op de Indonesiërs als een rode lap op een stier, hoewel de organisatie juist vanwege de agressie die ze opriep al medio oktober 1945 was opgeheven en ondergebracht bij de AMACAB (Allied Military Administration Civil Affairs Branch). Het bezit van NICA-geld was in republikeins gebied verboden. Toen het NICA-geld begin maart 1946 werd ingevoerd, maakte het PMI op 19 maart een eind aan de financiële hulpverlening. Dat leidde op 3 april tot een nieuwe overeenkomst met het IRK waarbij deze organisatie medicijnen beschikbaar stelde aan het PMI, waarvan de tegenwaarde in republikeins geld aan de kampen werd afgedragen. Op die manier ontving het PMI (in ieder geval tot maart 1947) f100.000,- N.I. courant aan medicijnen die door het Nederlandse Rode Kruis met dollars in Amerika waren aangekocht. De tegenwaarde daarvan, f51.500,- in republikeinse courant, werd daadwerkelijk aan de kampen uitbetaald. Het hoofdkwartier AFNEI (Allied Forces

Netherlands East Indies) zou indien mogelijk de formulieren no. 61 (correspondentiekaarten) produceren. Familieleden in de bruggenhoofden konden eveneens deze formulieren naar de kampen sturen. Dat liep via het Centraal Informatie Bureau (CIB). Dit bureau was in november 1945 opgericht als een onderdeel van de RAPWI en maakt later deel uit van het Centrale Comité NIRK (CC-NIRK). Bij het CIB werd de adressering gecontroleerd aan de hand van aanwezige lijsten, waardoor men onjuiste adressen kon corrigeren. Vervolgens ging de post naar het IRK die het naar het binnenland doorstuurde. Op het verzoek aan de Indonesiërs of verwanten of vrienden één keer per maand privé 100 Japanse guldens mochten insluiten, was nog geen antwoord gekomen. Ook niet op de vraag of de geïnterneerden een keer per maand een privépakket mochten ontvangen met een gewicht van 1 kilo. Tenslotte zou alle IRK-informatie over de toestanden in het binnenland via het NIRK doorgegeven worden aan betrokken organisaties, terwijl andersom

gegevens, geleverd door familie over geïnterneerde personen, via het NIRK bij het IRK kwamen.

Het verbindingskantoor van het Indonesische leger in Batavia zou er voor zorgen, dat er regelmatig in de Indonesische(?) krant *Het Nieuwsblad* werd gemeld dat er een APWI-trein was gearriveerd of in aankomst was en van welke kampen er personen meereisden. Blijkbaar was dit niet algemeen bekend, want op 23 oktober 1946 verscheen er een bericht in de krant met de inleiding dat velen nog niet voldoende op de hoogte waren tot wie zij zich konden wenden voor inlichtingen rond de evacuatie uit het binnenland. Belanghebbenden konden zich hierover in verbinding stellen met het liaisonkantoor van de TRI, afdeling informatie over APWI, aan de Djalan Tjilatjap nr. 5. Ook verschenen er regelmatig berichten in 'Het Nieuwsblad' over de aankomst van brieven van 'beschermden' (zo stond in de krant) en voor wie die bestemd waren. De post kon op het kantoor worden afgehaald.

WIETEKE'S WERELD LEZEN

foto: Rien Eijbersen

Van jongs af aan ben ik een verslaafde lezer geweest. In de bibliotheek bij de katholieke kerk haalde ik drie boeken per week die ik in een mum uithad. Er was bij ons in Soerabaja ook een tweedehands winkel in de benedenstad waar ik naar toe fietste om met gespaard zakgeld boeken te kopen. Ik kon er lang doorbrengen, omdat ik telkens probeerde zoveel mogelijk boeken voor zo weinig mogelijk rupiahs te kopen. En dan fietste ik weer trots naar huis met mijn fietstas volgeladen. Het derde mij niet als de boeken er een beetje smoezelig uitzagen. Thuis werden ze netjes gekaafd met bruin papier en van een etiket voorzien met de titel er op. Binnenin schreef ik dan met keurige letters: *W. van Dort Voorzichtig s.v.p.!* In mijn slaapkamer stond een boekenkast met vier planken die bijna de hele wand besloeg. Ooit kreeg ik van een vriendin een boek van vroeger terug hier in Nederland. Een meisjesboek met illustraties van Hans Borrebach en ja hoor, daar stond het: *W. van Dort Voorzichtig s.v.p.!*

Nadat mijn echte vader, Theo van Dort, in 1946 vermoord was, hertrouwde mijn moeder in 1953 met een allerliefste nieuwe vader, Louis C.A. Rommelaar, eigenaar van Rubberfabriek Ngagel en voorzitter van de Kunstkring Soerabaja. Zij hadden allebei een groot aantal boeken die de oorlog overleefd hadden. Die werden bij rampokpartijen nooit meegenomen. Dus twee grote boekenkasten stonden vol boeken uit die tijd: van Gulbranssen's *Winden waaien om de rotsen* tot een respectabel aantal boeken van Karl May. Ook kwam er elke twee maanden een zichtzending nieuwe boeken van Kantoorboekhandel Kolff in Soerabaja. En mijn ouders lieten de keus aan mij over als twaalf, of dertienjarige. Verlekkerd begon ik aan een leesmarathon, want de boeken moesten binnen een week weer terug nadat mijn ouders hun keuze hadden gemaakt. Ik weet nog wat een indruk sommige boeken op mij maakten: *'De regen kwam...'* van Louis Bromfield, *'Rebecca'* van Daphne du Maurier, *'Als de dauw hangt valt de regen'* van Margit

Søderholm, *'Iets van Waarde'* van Robert Ruark over de Mau Mau in Afrika. Gelukkig waren mijn vader en moeder het altijd eens over de keuze die ik gemaakt had.

Zij hadden dus ook een welgevulde boekenkast, wat zeg ik. Twee boekenkasten. En op de logeerkamer lagen ook nog oude boeken van mijn nieuwe vader: waaronder twee fotoboeken en een bijzonder dik exemplaar van de *Sprookjes uit 1001 nacht*. De illustraties uit dat boek zal ik nooit meer vergeten. Het waren heel gedetailleerde aquarellen, prachtig gewoon. De schrijfstijl van de sprookjes vond ik een beetje houterig, maar ja je kunt niet alles hebben. In mijn eigen boekenkast pronkten de exemplaren van de *Sprookjes van Grimm*, geïllustreerd door Anton Pieck, de *Sprookjes van Moeder de Gans* en het fraaie, door Rie Reindershof geïllustreerde, *Sprookjes uit alle landen*. En natuurlijk las ik ook de bekende tuttige meisjesboeken zoals de series *Goud-Elsje* en *Stijfkopje*, veelal uitgegeven door Kluitman in

Alkmaar. Met broer Theo lezen we ook de 'Arendsoog' serie en 'de Vijf' van Enid Blyton en mijn oudste broer Rob, die inmiddels op suikerfabriek Kedawung in Pasuruan werkte bracht mij de belangstelling bij voor 'Tarzan van de apen' van Edgar Rice Burroughs en 'Dracula' van Bram Stoker. Heerlijk griezelen. Maar het aller griezeligste boek vond ik 'De poppen van Madame Mandilip'. Och, och, wat was dat eng. Mammie en ik lezen het na elkaar en kon-

den er gewoon niet van slapen. Ik keek eens op het Internet en zag via *Delpher*, een website waar je oude kranten kunt lezen, een kritiek erover in *De Delftsche Courant* op 18-1-1936. Zij schrijven, dat ze het spannende verhaal niet mogen verklappen.

Nu als volwassen Wieteke lees ik nog steeds alles wat ik in handen krijg, maar ik ben wel iets kieskeuriger geworden. Als een boek me niet bevalt, stop ik ermee

en geef ik het weg of het gaat naar het oud papier. Heel veel vind ik heerlijk om te lezen: van gedichtenbundels tot science fiction. Van zelfhulpboeken tot thrillers. Van natuurboeken tot boeken over Indië. Tot slot heb ik een fantastisch zelfhulpboek gelezen. Het heet *De Healing Code* van Dr. Alex Lloyd. Kijk op de computer. Ik heb nog nooit zo iets praktisch en makkelijk gezien en gelezen. En het helpt vind ik!

MAX VAN BALGOOY

In de 70er en 80er jaren was Max van Balgooy een bekende figuur als speler en als internationaal scheidsrechter op de badmintonvelden. Daarna is zijn bekendheid, vooral in het buitenland, gegroeid dankzij zijn 'uit de hand gelopen hobby', het op naam brengen van planten uit Z.O Azië en de Pacific. Dr. Max M.J. van Balgooy (Poerbolinggo 1932) opgeleid aan de Leidse Universiteit als plantengeograaf van de Pacific (promotie 1971) had als liefhebberij het op naam brengen van planten. Zijn mentoren waren Professor van Steenis en Dr. Bakhuyzen v.d. Brink. Binnen enkele tientallen jaren groeide hij uit tot een groot kenner van planten uit het Maleise gebied: Indonesië en omliggende landen. Veel van die landen heeft hij bezocht, hetzij als deelnemer van een expeditie dan wel als afgevaardigde op een congres. Daarbij heeft hij heel wat nieuwe plantensoorten ontdekt. De internationale erkenning van zijn verdiensten voor de wetenschap blijkt uit het feit, dat twee insecten en 18 planten naar hem zijn vernoemd waaronder een liaan uit Nieuw Caledonië: *Balgoya pacifica*. Zelfs nu, ruim 25 jaar na zijn pensionering, wordt hij nog regelmatig geraadpleegd. In zijn lange loopbaan heeft hij heel wat meegemaakt. Wieteke van Dort wist hem te verleiden enkele belevenissen in het *Pelita Magazine* te publiceren.

PLOP PLOP

In 1979 vond een gezamenlijke expeditie plaats van Lipi (Indonesische Academie van Wetenschappen) en het toenmalige Rijksherbarium Leiden. Deelnemers van Indonesië waren Ir. I. Gusti Made Tantra en D. Darnaedi en van Nederlandse zijde: G.J. de Joncheere, Dr. E. Hennipman, Dr. E.F. Vogel en ondergetekende als expeditieleider. De expeditie was een wetenschappelijk succes, maar ik wil u graag deelgenoot maken van enkele amusante gebeurtenissen waarvan ik getuige mocht zijn.

Kort na aankomst in het onderzoekgebied, de Palu vallei in Centraal Sulawesi, gingen we op zoek naar personeel in het dichtstbijzijnde dorp, Kampong Berdikari. De ontvangst was aanvankelijk nogal afstandelijk. Men dacht, dat wij kwamen controleren of men zich wel hield aan de bepalingen van PHPA (Natuurbeschermingsdienst) t.a.v. jacht en houtkap. Terwijl we aan het onderhandelen waren kwam een Anoa (dwergbuffel) te voorschijn, een beschermde diersoort met naar beweerd wordt een ontembaar en agressief karakter. Je zag de schrik van de dorpsbewoners die dachten, dat we het dier in beslag kwamen nemen. Tot ieders verbazing kwam de anoa recht op mij af, snuffelde aan mijn kleren en probeerde tot grote hilariteit van de omstanders met zijn meer dan 100 kg op mijn schoot te kruipen. Het ijs was gebroken de onderhandelingen verliepen vlot. We kregen een stel uitstekende assistenten mee, die van vele markten thuis waren en met wie wij tot wederzijds tevredenheid hebben samengewerkt. Mijn persoonlijke assistent werd een gespierde dertiger, goede boomklimmer, maar vooral iemand met goede kennis van gebruik en namen van planten. Een andere bijzondere assistent was Simon, een vijftiger, zeer bedreven

Een van de vele nieuwe soorten op de expeditie gevonden en is beschreven door wijlen mijn collega Hennipman. De steel van de varen is voorzien van holtes bewoond door mieren. Die hebben gratis huisvesting, waarin ze schimmels kweken die ze eten. De varen geniet op zijn beurt bescherming tegen insectenvraat, bovendien leveren de uitwerpselen van de mieren voedingsstoffen aan de plant. Dit wederzijdse voordeel wordt symbiose genoemd. Daar bestaan, vooral in de tropen, veel voorbeelden van.

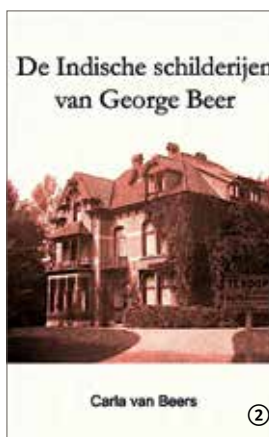
met de bijl. Ik hoefde maar naar een boom te kijken of hij vroeg: "tebang?" (omhakken?). Dat probeerde ik nu juist tot een minimum te beperken.

Een van de hoogtepunten van de expeditie was de exploratie van de Roroka Timbu (2300m.). We opereerden vanuit een basiskamp op 2000 m. hoogte, temidden van een indrukwekkend Damar (Agathis) bos met stammen van vaak meer dan anderhalve meter met een ondergroei van reusachtige Pandans. 's Nachts was het vaak muistil, maar dan was daar opeens een merkwaardig geluid: PLOP PLOP, net of twee champagneflessen kort na elkaar werden ontkurkt. Een van de assistenten, Tapuko, wist wat het was: een griezelig uitzierende vogel die 's nachts rondzwerft. Als hij iemand slapend aantreft wipt hij diens ogen uit de kassen; PLOP PLOP. Op een

nacht, iedereen was naar bed, legde een van de mannen zijn hand op het gezicht van de slapende Tapuko. Die ontwaakte met een schreeuw en greep naar zijn parang. Zijn maten hadden die veiligheids-halve verstopt en hadden de grootste pret. Op de laatste nacht in het bergkamp had Bert Hennipman een brilliant idee. Uit zijn rugzak haalde hij een dure fles whiskey en legde in zijn beste Indonesisch uit, dat hij de prettige samenwerking en talrijke interessante vondsten wilde vieren met een afscheidsdronk. Hij vulde een grote beker met het kostbare vocht en verzocht ieder een slok ervan te nemen en de beker door te geven, te beginnen met de oudste van

het gezelschap, de eerder genoemde Pak Simon. Of het nu kwam omdat Bert's Indonesisch niet perfect was of omdat Simon niet goed had geluisterd is niet zeker, maar hij pakte de beker met beide handen aan, zette die aan zijn lippen, goot de inhoud met een lange teug naar binnen en gaf de beker smakkend met de lippen terug. Bert was gedwongen het proces te herhalen nu met Pak Simon als laatste.

p.s. De vogel die PLOP PLOP roept is een ver-
vaarlijk uitzierende maar volkomen ongevaarlijk
lid van de nachtzwaluwfamilie: Eurostopodus
temminckii.

Omdat de laatste tijd leuk en interessant leesvoer zich in bijzonder rap tempo aandient, hebben we besloten telkens een aantal boeken tegelijkertijd te bespreken.

① 'Rumphius' Kruidboek'

Norbert Peeters studeerde archeologie en filosofie aan de Universiteit Leiden. Samen met filosoof Th.C.W. Oudemans schreef hij eerder *Plantaardig: vegetatieve filosofie* (2014), dat in 2015 genomineerd werd voor de Jan Wolkersprijs voor het beste Nederlandse natuurboek. Als botanisch filosoof schrijft Peeters op het raakvlak van filosofie en botanie. Over het *Kruidboek* zegt Peeters: "We mogen eigenlijk van geluk spreken, dat we het boek nog hebben. Meermaals hing het voortbestaan van het boek aan een zijden draadje. De eerste zes boeken liggen op de bodem van zee. Bij de terugreis naar Nederland was het schip met de boeken aan boord tot zinken gebracht door de Fransen. Gelukkig was er voor de verzending vanuit Batavia een kopie gemaakt door de gouverneur-generaal Johannes Camphuys.

Ook is een groot deel van de platen in rook opgegaan toen Rumphius huis in Ambon deels afbrandde en tot overmaat van ramp wordt hij voor het afronden van het boek volledig blind. Maar toch weet hij, met steun van zijn familie en de VOC, vlak voor zijn dood het werk af te ronden. Rumphius' *Kruidboek* is de eerste, uitgebreide studie naar de flora van Zuidoost-Azië en van de Molukken in het bijzonder. Rumphius beschrijft zo'n 1700 plantensoorten, verdeeld over 876 hoofdstukken en geïllustreerd met bijna 700 botanische illustraties. Waarlijk een titanenwerk. Vooral als je ziet met welke ijver en nauwkeurigheid Rumphius te werk gaat in zijn beschrijvingen. Maar wat het vooral bijzonder maakt is, dat het *Kruidboek* een venster biedt tot het zeventiende-eeuwse Ambon en de denkbeelden die destijds opgeld deden. Planten zijn zo zeer verstrengeld met het menselijk bestaan, dat de botanie een blik biedt op allerlei facetten van het Ambonese leven.

Vijftien bijzondere verhalen over de Ambonese flora, botanische bekenden en curiositeiten. Rumphius' *Kruidboek* is een rijk geïllustreerd botanisch meesterwerk met

oorspronkelijk bronmateriaal voor liefhebbers van botanie, reizen en natuurhistorie.

Voor het Westen bleef de tropenflora van de Indische Archipel eeuwenlang gehuld in een dichte moessonmist. Totdat in 1654 Georg Everhard Rumpf (1627-1702), beter bekend als Rumphius, als compagnie-soldaat arriveert op Ambon, het eiland waar hij tot zijn dood zal verblijven. Aldaar raakt hij gebiologeerd door de bijzondere geschiedenis, geografie en fauna van dit eiland. Maar het is vooral de flora die hem intrigeert. Ondanks rampspoed en tegenslag voltooit Rumphius, na ruim veertig jaar studie, vlak voor zijn overlijden zijn botanische meesterwerk: *Het Amboinsche Kruidboek* (1741-50).

In Rumphius' *Kruidboek* vertelt Norbert Peeters vijftien verhalen over de Ambonese flora, aangevuld met een historische, filosofische en etnografische context, en rijkelijk geïllustreerd met oorspronkelijk bronmateriaal. Lees de bijzondere verhalen achter botanische bekenden zoals kruidnagel en nootmuskaat en maak kennis met curiositeiten waaronder het 'gevoeligekruid', dat filosofen tot waanzin drijft

en de 'Maldivische cocus-noot' die groeit aan de nestboom van de mythische Garuda. Reis met Rumphius als gids door zeegrasvelden met grazende zeekoeien, tussen de kale steltwortelwouden van mangroves, via tuinen vol kokospalmen, bananen en kenaribomen, langs klauterende klimplanten en rotanlianen in de binnenlandse bergbossen, tot het druipnatte baardmos op de bergtoppen van Ambon.

'Rumphius' Kruidboek'
Verhalen uit de Ambonese flora
Norbert Peeters
KNNV Uitgeverij
ISBN 978 90 5011 747 0
€ 29,95

② 'De Indische schilderijen van George Beer'

De Indische schilderijen van George Beer (2020) is het laatste deel van de tetralogie "een gehavende nalatenschap" over de familie Beer. Ter introductie verscheen: *Huis van een herinnering* (2013) waarin het leven van de Utrechtse familie Sieburgh ter sprake komt. Hierin heeft Emma Sieburgh als echtgenote van Freddy Beer een hoofdrol. Over hun kortdurende huwelijk is te lezen in het tweede boek *Dingen die je niet weet* (2015) waarin de onopgehelderde omstandigheden worden beschreven die in 1945 tot de dood van accountant Freddy Beer hebben geleid. Deel drie *Een schuilhuis in Delft* (2017) vertelt het verhaal van Freddy's zus Evy Beer en haar man Arie Bakker die hun huis in de tweede wereldoorlog openstelden voor joodse onderduikers. Ze vervalsten papieren en persoonsbewijzen en waren ze actief in het verzet.

De Indische schilderijen van George Beer verhaalt op zijn beurt over de terugkeer van rentenier George Beer met zijn gezin uit Java naar Nederland in 1920. Ze strijken neer in villa Berenhove in het Gelderse Hattem. George heeft een kwart eeuw als administrateur van een tabaksonderneming tussen de landbouwbevolking geleefd en begint aan een nieuwe carrière als kunstschilder. In Djokjakarta was George betrokken bij de Bond van Indische Kunstkringen en in Nederland wordt hij voorzitter van de Zwolsche Kunstkring. Tijdens een ontmoeting met zijn kleindochter hoort Carla van Beers het intrigerende levensverhaal van de bewoners van Villa Berenhove. Eind 1927 worden

de schilderijen van Beer in de Koninklijke Kunstzaal Kleykamp in Den Haag geëxposeerd. Niet iedereen houdt van de tropische landschappen. Critici vinden dat de werken 'bij gebrek aan schilderachtigheid, op een toneeldecor lijken. Dat het licht in Indië anders is dan in Holland, waardoor de schilderijen hard en vlak overkomen.'

Door de beurskracht van 1929 verliest George Beer zijn kapitaal en wijkt hij uit naar Mallorca, maar als daar de Spaanse burgeroorlog uitbreekt, vlucht hij met zijn verzameling schilderijen naar Nederlands-Indië. Als de Japanners Indië bezetten verstoppt hij zijn kostbaarheden, waaronder een schilderij van Isaac Israëls, in een waterput in zijn tuin. Volgens de overlevering is alles in 1945 verdwenen. De verwarring is groot wanneer Carla van Beers zich verdiept in het koloniale Indische kunstleven en de "Amsterdamse gracht" van Israëls terugvindt in Batavia.

"Het verleden is nog altijd voelbaar en dat vormt een basis voor de uitdagingen van vandaag", zegt kunstenaar Carla van Beers (1957) uit Den Haag. "Ik wil de werkelijkheid tonen, haar onduidelijke en verwarde gecompliceerdheid uitbeelden, zonder een romantische voorstelling van de waarheid te geven. Geen artistieke encenering, maar sec: observeren en registreren. Niet zakelijk, maar beschouwend met als doel: het leven lezen."

'De Indische schilderijen van George Beer'
Carla van Beers
Uitgever Brave New Books
ISBN 978 94 021 4657 8
€ 19,95

③ 'Met een drukpers de oceaan over'

In *Met een drukpers de oceaan over* laat hoogleraar boekwetenschap Lisa Kuitert zien hoe de boekcultuur zich heeft ontwikkeld in Indonesië onder koloniaal bewind, tegen de wens van de Nederlanders in. Ze beschrijft de komst van boekdrukkunst in Nederlands-Indië. Wat las de Indonesische bevolking zoal en wat voor gevolgen had de nieuwe boekcultuur op de koloniale maatschappij? Ze zegt daar zelf over: 'Hoewel ik nooit zou durven stellen dat de kolonie zonder drukpers nooit onafhankelijk geworden zou zijn, ben ik ervan overtuigd, dat het absoluut een belangrijk element in de geschiedenis van de kolonie is.'

Ergens op de bodem van de Stille Oceaan liggen nog de restanten van een Nederlandse drukpers, overboord gegooid in 1824 toen op het schip, dat de pers vervoerde, mouterij uitbrak. Het is een van de vele markante lotgevallen rondom boeken en boekhandel in het voormalige Nederlands-Indië die Kuitert in dit boek voor het eerst en op aanstekelijke wijze onder de aandacht brengt.

Werd in de kolonie dan gelezen? Waren er dan uitgeverij, boekhandels, drukkerijen? Ja, heel veel zelfs. Geschreven op palmbladen, gekerfd in houtblokken of ge(steen) drukt met inkt van de damarboom: in de koloniale geschiedenis waren boeken belangrijk. Zakenmensen en idealisten uit Nederland trotseerden talrijke gevaren zoals tijgers, kannibalen en schipbreuk, maar ook censuur, om in de negentiende eeuw de reis te maken naar de Oost en daar een boekhandelsbedrijf op te zetten. Zij namen Indonesiërs in dienst die zo het vak leerden en vervolgens zelf een bedrijf begonnen.

En dan blijkt, dat boeken geen neutrale goederen zijn, maar dat de boekcultuur, zoals Kuitert zelf zegt, sterk heeft bijgedragen aan de opkomst van de onafhankelijkheid van Indonesië. In Indonesië bewerkstelligde de boekdrukkunst een verandering in de mentaliteit van de lokale bevolking daarentegen konden Indonesische boeken geen verandering in het Nederlandse koloniale bewustzijn teweegbrengen. Dat betekent volgens Kuitert echter niet, dat Nederlanders niet op de hoogte waren van wat er zich in de kolonie afspeelde. In Nederland werden namelijk zogenaamde persoverzichten gedrukt. Dit was een vertaald uittreksel van wat er in de Indonesische kranten en tijdschriften stond, voornamelijk bestemd voor de Nederlandse bestuurslaag. Zo konden ze inschatten hoe de vlag erbij hing, waar het in de kolonie onrustig was en men in opstand dreigde te komen. Mensen in Nederland wisten wel wat er in de kranten stond, maar boeken waren vooral interessant voor taalgeleerden.'

'Met een drukpers de oceaan over'
koloniale boekcultuur in
Nederlands-Indië 1816-1920
Lisa Kuitert
Prometheus Uitgeverij
ISBN 978 90 446 4510 1
€ 29,99

BEKEKEN DOOR HABIB

Ron Habiboe studeerde geschiedenis in Leiden en heeft zich hierna verder beziggehouden met onderzoek betreffende de Molukken. De laatste jaren leverde hij regelmatig artikelen en bijdragen over de Molukken aan onder meer het Molukse maandblad *Marinjo* en het radioprogramma *Suara Maluku*. Momenteel is hij werkzaam als freelance onderzoeker. In *Bekeken door Habib* geeft hij een kort persoonlijk relaas over eigentijdse zaken die de Molukse gemeenschap raken of bezighouden.

DEKOLONISATIE, DE GEEST IS UIT DE FLES...

Als historicus snuffel ik met enige regelmaat in het Nationaal Archief in Den Haag. In het archief van het vroegere ministerie van koloniën bevinden zich onder meer de zogeheten stamboeken van KNIL-militairen vanaf 1815. De folio's bevatten allerlei persoonsgegevens, zoals geboorteplaats en -datum van de betrokken militair, namen van de ouders, loopbaan, krijgsverrichtingen en onderscheidingen. Soms worden ook de naam van de echtgenote en de kinderen vermeld.

Het grootste deel van de Molukse gemeenschap in Nederland bestaat uit de nakomelingen van de KNIL-militairen en hun gezin, die in 1951 tijdelijk naar Nederland kwamen. De genoemde stamboeken van de KNIL-militairen vormen een persoonlijke sleutel tot hun land van oorsprong en een pijler binnen de Molukse geschiedschrijving.

Als ik op zoek ga naar het stamboek van een Molukse KNIL-militair dan zoek ik in het zogeheten *Oost-Indisch Boek*. In de andere administraties, zoals bijvoorbeeld de serie voorlopige stamboeken, zijn slechts Europeanen opgenomen, geen "Ambonezen", Molukkers of andere inheemse militairen. In het *Oost-Indisch Boek* staan wel een aantal Molukse namen vermeld, maar het totaal aantal registraties is opmerkelijk laag. De reden hiervan is, dat alleen de Molukse militairen staan geregistreerd die destijds "voor de wet gelijkgesteld waren aan Europeanen". De originele administratie van de 'inlandse' militairen berust in Indonesië. Tot zover dus de sleutel in Nederland voor Molukkers tot hun migratiegeschiedenis en hun land van oorsprong.

Al geruime tijd heerst een roep om "dekolonisatie van de geschiedenis". In het geval van de geschiedenis van de Molukken en de Molukkers vertaal ik deze roep als het nuanceren van het dominante Nederlandse, koloniale perspectief op de geschiedenis door de inbreng van het Molukse perspectief. Laat naast het Nederlandse perspectief ook de Molukse kant van het verhaal doorklinken. Dit zou ook in het Nationaal Archief moeten gebeuren. Het archief is zelf al enige tijd bezig om hier handen en voeten aan te geven.

Wat zou veranderd moeten worden? Een voorbeeld betreft de inventarislijst van de eerdergenoemde stamboeken van de KNIL-militairen. Deze bevat een inleiding die omschrijft wat de stamboeken bevatten, de achtergrond en de historische context van de administratie. In deze inleiding zou ook moeten worden vermeld, dat de stamboeken van de destijds als "inlandse" gekwalifi-

ceerde militairen, in Indonesië zijn achtergebleven, dus niet hier zijn. Hier zijn nagenoeg alleen de stamboeken aanwezig van de categorie "Europese" militairen: Nederlandse, Indo-Europese en inheemse "voor de wet aan Europeanen gelijkgestelde" militairen aanwezig. U snapt, dit vraagt om uitleg.

Om de "inheemse" hiaten in de verzameling stamboekgegevens van KNIL-militairen te duiden, zal er een korte uitleg in de inleiding moeten komen die de toenmalige juridische indeling van de bewoners van Nederlands-Indië beschrijft. De koloniale wetten maakten een onderscheid tussen grofweg "Europeanen" (Nederlanders, Europeanen en erkende Indo-Europeanen) en "Inlanders" (inheemse bevolkingsgroepen). Een "inlander" die genoeg was geïntegreerd in de Europese koloniale samenleving kon verzoeken om een juridische gelijkstelling aan Europeanen. Degene die een bepaalde rang in het leger had bereikt, zoals bijvoorbeeld sergeant KNIL en genoeg Europees georiënteerd was, kon om een gelijkstelling verzoeken. De overwegingen van de aanvrager hierbij betroffen vaak een betere pensioenregeling en belangrijker nog, de kinderen konden Nederlandstalig onderwijs volgen, iets wat hun economische toekomstperspectief aanzienlijk verbeterde.

Het bestaan van zogeheten "gelijkgestelde" Molukse KNIL-militairen en hun aanwezige stamboeken in Nederland is een verwijzing naar de sociale gelaagdheid binnen de groep van Molukse militairen en de Molukse gemeenschap. Een groot deel van de zogeheten "gelijkgestelde" Molukkers was sterk Europees georiënteerd. Ze spraken Nederlands thuis in Indië, geen Maleis. Niet voor niets werden Molukkers op Java na 1945 in bepaalde kringen *londoh-londoh ireng* (zwarte Hollanders) genoemd.

Het is goed om te weten, dat het (niet-Nederlandse) Molukse perspectief zelf dus ook gelaagd is: er waren Molukkers die in het Maleis droomden en die in het Nederlands droomden. Dit onderscheid was het resultaat van de Nederlandse kolonisatie. En dit onderscheid wordt dus ook weerspiegelt in het wel/niet aanwezige archiefmateriaal in het Nationaal Archief in Den Haag.

Naast aandacht voor andere perspectieven en de historische context in de inleidingen van de inventarissen in het archief zijn er nog tal van andere zaken te bedenken waarmee je andere, Molukse, perspectieven laat zien naast het Nederlandse, koloniale, perspectief. Of beter gezegd, andere zaken waarmee je de koloniale archieven kan "dekoloniseren". Zo kan je alle begeleidende teksten in de relevante archieven controleren op de gebruikte terminologie. Geloof me maar als ik zeg, dat het bijvoorbeeld een wezenlijk verschil uitmaakt als het woord "inlander" wel of niet wordt geschreven tussen aanhalingstekens. Hiernaast zou het beheer van de archieven inclusiever moeten. Het maken van

beleid, het monitoren op diversiteit, het signaleren van "koloniale" gevoeligheden en het bedenken van oplossingen gedijen waarschijnlijk beter bij een speciaal aangestelde medewerker die oorspronkelijk afkomstig is uit een van de voormalige koloniën.

Een ander middel om afwezige perspectieven te tonen horen en zo de dominante koloniale toon in de archieven te nuanceren, is natuurlijk de acquisitie van andere niet-Nederlandse archieven of een directe verwijzing naar een relevante plaats. Zo zou bijvoorbeeld bij de tekst over de achtergebleven stamboeken van "inheemse" militairen verwezen kunnen worden naar de vindplaats in Indonesië. Ten slotte, zouden er archieven zijn in het nationaal archief die eigenlijk "terug" moeten naar Indonesië? Een belangrijke vraag waar ik niet zo direct een antwoord op heb. Ja, dekolonisatie. Het wordt anders. De geest is uit de fles en die gaat er echt niet meer in terug.

Reacties: r.habiboe@gmail.com

INDISCHE BUURTEN IN NEDERLAND

(DEEL 32)

ALMERE

Veel Nederlandse gemeenten hebben straatnamen die verwijzen naar Nederlands Oost- of West-Indië. Verwijzingen naar (delen van) eilanden, plaatsen, rivieren, bergen, vulkanen, samenvattende namen (zoals Insulinde) en namen van personen (zoals gouverneurs-generaal Pieter Both of J.P. Coen). Onder regie van initiatiefnemer Dick Rozing werken verschillende auteurs aan het boek *Onze Indische buurten*. Historicus Miel Groten heeft deze bijdrage geschreven. De foto's zijn van Dick Rozing.

Een speciaal geval

Almere is een bijzondere stad: een vanaf het midden van de jaren zeventig aangelegde nieuwbouwstad, bedoeld om het bevolkingsoverschot van de Randstad op te vangen. Door het gebrek aan historische wortels heette het in 1981 nog een 'stad zonder verleden' te zijn. Inmiddels bestaat de stad ruim veertig jaar en moet geconcludeerd worden, dat de stad bij gebrek aan historie dan maar zijn eigen geschiedenis is gaan maken. Zelfs de straatnamen hadden hier hun deel in, aldus toenmalig burgemeester Annemarie Jorritsma in 2008: 'Almere schrijft geschiedenis, iedere dag. Ook met de naamgeving van de straten'.

Nu is straatnaamgeving zeker belangrijk in een zich ontwikkelende stad als Almere, waar voor elke nieuwe wijk uit het niets straatnamen moeten worden bedacht vanuit een overkoepelend thema. En inder-

①

②

③

daad is de stad zo gekomen aan originele wijken en straten, zoals de Muziekwijk met een Beatlesstraat en Elvis Presleystraat en een Stripheldenbuurt waar de Asterixstraat, Idefixstraat en Obelixstraat knus naast elkaar liggen. Toch zijn er ook genoeg straatnamen die duidelijk gebaseerd zijn op eerdere historische voorbeelden, zoals een Oostvaardersbuurt waar de straten vernoemd zijn naar VOC-schepen en een Verzetswijk waar straten zijn vernoemd naar verzetsmensen in Nederland en Nederlands-Indië en er is ook een heuse Indische buurt.

De Verzetswijk

In de verzetswijk dragen de straten de namen van Nederlandse verzetsstrijders in Neder-

- ① De Verzetslaan met informatiezuil.
- ② Kapitein de Langestraat.
- ③ Java Legioenstraat.

land én Nederlands-Indië. Op 16 maart 1993 stuurt Lammert Wierstra, lid van de straatnaamgevingcommissie, het voorstel tot naamgeving van straten in de Verzetswijk aan het college van B en W. 'De ontwikkeling in de Verzetswijk is zodanig gevorderd dat het noodzakelijk is om op korte termijn tot naamgeving over te gaan van de straten in deze wijk. De straatnaamgevingscommissie heeft als uitgangspunt gekozen: namen die betrekking hebben op het Nederlandse verzet in de Tweede Oorlog in zowel het Europese deel van het koninkrijk als in het voormalige Nederlands-Indië. ►

- ④ Pasar Malamstraat.
- ⑤ Almere Insulindeplein met de Sporthal Indische Buurt.
- ⑥ Wethouder Johanna Haanstra slaat de eerste paal van het Generatiecomplex aan de Makassarweg, 2004. (bron: Stadsarchief Digitaal Erfgoed Almere)

UW BIJDRAGE IS GEWENST

U kunt een bijdrage aan het project leveren door uw verhaal te delen. Woont u in een Indische buurt of straat en heeft u er mooie, boeiende herinneringen aan, stuur dan uw reactie of foto's naar info@indischebuurten.nl. U kunt het initiatief financieel steunen en alvast het boek reserveren. Kijk op www.indischebuurten.nl of bezoek de Facebook-pagina *Indische buurten* voor actuele informatie.

DEEL
UW VERHAAL
OVER EEN
INDISCHE BUURT
OF STRAAT

Voorts zijn aspecten van de bevrijding bij de naamgeving betrokken. Bij het samenstellen van het voorstel tot naamgeving is het advies gevraagd van het Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie (directeur dr. C.M. Schulten had per brief d.d. 28 januari 1992 de commissie reeds voorstellen gedaan). Daarnaast zijn de boeken van Dr. L. de Jong geraadpleegd.' De straatnaamgevingscommissie heeft de diverse geledingen in het verzet tot uitdrukking willen laten komen en zo wordt voorgesteld het zuidoostelijke gedeelte van de Verzetswijk in het teken te stellen van het verzet in Nederlands-Indië. De straatnaamgevingscommissie stelt ook voor om de bebording zodanig uit te voeren, dat onder de straatnamen een korte uitleg wordt gegeven van de betekenis daarvan. Op 23 maart 1993 neemt het college van B en W het voorstel over en worden de volgende personen vernoemd, inclusief de daarbij behorende onderteksten:

- Generaal Overakkerstraat.
Roelof Theodorus Overakker, Initiatiefnemer tot oprichting van een verzetsorganisatie op Sumatra (W.O.II)
- Kapitein de Langestraat.
Reinder Gebbienus de Lange, roepnaam Biennus of Bies; algemeen leider van het verzet in Nederlands-Indië (W.O.II)
- Groep Welterhof.
Indische verzetsgroep vernoemd naar hun leider: Louis Joseph Welter (W.O.II)
- Groep Werninkhof.
Indische verzetsgroep vernoemd naar hun leider: Nol Wernink (W.O.II)
- Groep Meelhuizenstraat.
Indische verzetsgroep vernoemd naar hun leider: kapitein W.A. Meelhuizen (W.O.II)

- Hanna Hilgersstraat.
Hanna C. Hilgers, roepnaam Hannie; hulpverleenster aan onderduikers in Batavia (W.O.II)
- Java Legioenstraat.
Verzetsgroep van jeugdige Nederlandse en Indisch-Nederlandse padvindsters (W.O.II)

En tot slot het 15 augustuspad, dat het einde van de Japanse bezetting van Nederlands-Indië en van de Tweede Wereldoorlog markeert. De Verzetswijk met straten vernoemd naar Nederlanders in het verzet in Nederlands-Indië is hiermee voor zover bekend de enige in Nederland.

Indischebuurt

De Indischebuurt van Almere – zonder spatie – is een van de recentste van de Indische buurten in Nederland. Een halve eeuw nadat Nederland officieel de soevereiniteit over Nederlands-Indië overdroeg aan het nieuwe onafhankelijke Indonesië, stelde de gemeente Almere rond 1999 het besluit vast ook Almere een buurt te geven waarvan de straatnamen verwezen naar dat Nederlands-Indië. De aanzet hiervoor gaf de toenmalige voorzitter van de straatnaamgevingscommissie, Margo Toorop. In de straatnamencommissie wilde men met de Indische namen expliciet herinneren aan de Nederlandse geschiedenis, net zoals bijvoorbeeld de namen in de Almeerse Verzetswijk bedoeld waren. Bovendien was het in dit geval extra belangrijk om een duidelijk thema voor de buurt te kiezen vanwege de vreemde langgerekte vorm (2.500 bij 200 meter) ervan, ingeklemd tussen de spoorlijn Almere-Lelystad en de weg de Evenaar in Almere Buiten. Met een duidelijke

lijkt straatnaamprofiel wilde de gemeente dit 'resterende' gebied tussen andere buurten die al straatnamen hadden bij elkaar houden.

Geen Javastraat, wel een Tempo Doeloestraat

Margo Toorop herinnerde zich in 2004, dat burgemeester en wethouders akkoord gingen met de Indische straatnamen na enige discussie of een Indische buurt wel wenselijk was. Mogelijk doelde ze op het protest van omwonenden die in 2000 bezwaar hadden tegen de naam Indische buurt, die ze associeerden met 'probleemgebieden' in andere steden zoals Amsterdam. De gemeente voerde echter aan, dat er ook Indische buurten met een positief imago waren, die van Den Haag bijvoorbeeld, en bleef ook na nieuw overleg met de straatnamencommissie bij haar besluit. Vervolgens schoot de commissie haar doel voorbij door, letterlijk met een Bosatlas in de hand, de hedendaagse Indonesische spelling te gebruiken voor de eerste straten, met een Surabayastraat en Jakartaweg.

Toen de straatnamencommissie zich realiseerde, dat dit naar het moderne Indonesië zou verwijzen in plaats van het vooroorlogse Indië, besloot ze in mei 2002 over te gaan tot de oude spelwijze om de buurt 'echt Indisch' te houden. In 2003 zijn ze daarom vervangen door respectievelijk Soerabajastraat en Djokjakartaweg. De straatnamen van de Indischebuurt zijn in drie categorieën te verdelen:

1. Bekende namen van steden in Indonesië, zoals de bovengenoemde Soerabajastraat, de Pontianakstraat en de Palembangweg. Een Bataviastraat ontbreekt omdat die naam al in gebruik was in de Oostvaardersbuurt, waar hij verwijst naar het VOC-schip met die naam.
2. Eilanden van de Indonesische archi-

pel, zoals Ambonstraat, Lombokstraat, Sumatrastraat en Balistraat. Om verwarring met de Java Legioenstraat te voorkomen werd Java niet vernoemd.

3. 'Typisch Indische' voorwerpen, cultuuruitingen, kleding of plaatsen. Denk aan Sarongweg, Pasar Malamstraat, Selendrostraat, Betjakstraat, Batik-

straat, Doerianstraat en Tempo Doeloe-straat.

Op de lijst met potentiële namen van de straatnamencommissie zijn nog tientallen dergelijke begrippen verzameld om eventueel bij uitbreiding te kunnen gebruiken, waaronder sawah, toko, gamelan en wajang.

AFLOSSING VAN DE WACHT, IN INDIË

3

Door Ed Vermeulen

INGREDIËNTEN: Indië, twee mannen: Co Gode en Douwe van der Wal, één schip: het m.s. Sibajak, doos met herinneringen, familiegeschiedenis, de 'toevalligheden in het leven' en het oude gezegde 'zonder geluk vaart niemand wel'.

DOUWE VAN DER WAL (VADER DOUWE): Op de daarop aansluitende reis 30 van de Sibajak naar de Oost, scheepte op 12 juni 1935, een detachement suppletietroepen Koloniale Reserve in. Onder de groep, in de Prins Hendrikkazerne in Nijmegen voor dienst in het KNIL, Koninklijk Nederlands-Indisch Leger, opgeleide jongemannen, in de volksmond 'Kolonialen' genoemd, bevond zich de 22 jarige, uit Huizum, nu Leeuwarden, Friesland afkomstige Douwe van der Wal.

EEN KORTE FAMILIEGESCHIEDENIS: Douwe van der Wal was de op 8 november 1913, als tweede kind, geboren zoon van Bote Pieters van der Wal, geboren 2 mei 1887 te Menaldum, timmerman van beroep en Martje van der Sluis geboren 21 april 1889 te Dronrijp. Zij kregen in totaal vier kinderen, drie jongens en één meisje,

Pieter Bote, Douwe, Bondina en Bote. Douwe was vernoemd naar zijn grootvader van moederszijde, Douwe van der Sluis.

KNIL: Na een jeugd van 12 ambachten en 13 ongelukken in de harde crisisjaren, had Douwe zich op aanraden van de toenmalige huisarts van de familie, dokter Wiemer, zelf een oud-KNIL arts, en met toestemming van zijn ouders, gemeld bij de Prins Hendrikkazerne in Nijmegen. Na opleiding tot soldaat werd hij op 14 februari 1935 "verbonden voor de Overzeese Militaire Dienst, zowel in als buiten Europa voor vijf jaren, ingaande met de dag van geschiktheitsbevinding voor uitzending". Dit alles werd gedateerd 24 mei van hetzelfde jaar, en werd gehonoreerd met een premie van f100,-! Een klein kapitaal in die jaren. Op woensdag 12 juni vertrok de Sibajak vanuit Rotterdam, en werd, wederom onder gezag van kapitein J. van Duyl, aan een nieuwe reis naar de Oost begonnen. Via tussenstops in Southampton, Marseille, Port Said en Sabang arriveerde de Sibajak, vier weken later, op donderdag 11 juli, in Tandjong Priok, de haven van Batavia. Na de ontschepping, werd Douwe als fuselier bij het 1e Depot Bataillon te Bandoeng geplaatst en begon zijn militaire tropenleven. Overplaatsingen naar o.a. Semarang, Magelang en Malang volgden. Op 28 september 1938 trouwde hij met de uit Semarang afkomstige Edith Hendrika Soffner. Uit dit huwelijk, dat eind 1946, begin 1947, door een scheiding zou worden ontbonden, werd op 22 juni 1939 in het militaire hospitaal te Magelang een dochter, Martje Edith, geboren. Het gezin woonde op diverse plaatsen op Java en Bali, tot, in maart 1942 de Japanse inval op Java, en de na de capitulatie van het KNIL, volgende periode van krijgsgevangenschap, een einde maakten aan het gezinsleven. Na een aanvankelijke interneringsperiode op Java, werd Douwe, door de Japanners waarschijnlijk

eind 1942 per schip op transport gezet naar Siam, het huidige Thailand, en te werk gesteld aan de Birma-Siam spoorlijn. Deze periode duurde tot 15 augustus 1945, de dag van de capitulatie van Japan, en tevens de dag waarop hij volgens zijn, Japanse, interneringskaart in Bangkok werd overgedragen aan de geallieerde strijdkrachten.

GADJA MERAH: In de maanden volgende op de capitulatie werden in Thailand 3 bataljons geformeerd, bestaande uit vrijwillig aangemelde en goedgekeurde ex-krijgsgevangenen van het oude KNIL. Als mouwonderscheiding droegen zij een aanvallende rode olifant. Douwe was één van hen. Hij volgde met de Bali-Lombok brigade de roep van de Gadja Merah, de Rode Olifant. Midden februari 1946 vertrok de brigade over zee, via Singapore en Soerabaja richting Bali. De landingsvloot stond onder commando van Kapitein ter Zee Willem Hendrik Tetenburg, de latere Schout bij Nacht, en de landingstroepen werden geleid door Luitenant Kolonel KNIL Frederik Hendrik ter Meulen. Beiden waren woonachtig in Baarn! De eerste stap op de lange weg naar Orde en Vrede. Volgden nog de twee Politionele Acties, midden 1947 en eind 1948 waarin resp. met de Y-Brigade op Sumatra en met de Barisan Tjakra Madoera in Oost Java werd dienstgedaan. Tussendoor werd, midden 1948, een welverdiend recuperatieverlof genoten in Nederland. De herinnering aan deze roerige tijd is symbolisch vastgelegd in het uitgereikte Ereteken Orde en Vrede, met vier jaargespens 1946, 1947, 1948 en 1949. Op 20 juli 1950 ondertekende Koningin Juliana te Soestdijk het besluit "houdende kennisgeving van de opheffing van het Koninklijk Nederlands Indisch Leger". Douwe ging over naar de Koninklijke Landmacht, werd ingedeeld bij het regiment Stoottroepen en diende aansluitend nog drie jaren bij de Nederlandse Militaire Missie. Op 30 juni 1953 keerde hij, wederom met het m.s Sibajak, inmiddels hertrouwd, voorgoed naar Nederland terug, waar op 25 juli te Rotterdam werd ontscheept.

De toevalligheden in het leven

Toen ik in 1948 als zesjarige schooljongen de foto's van de Sibajak bekeek, kon ik niet nog niet weten welke, belangrijke, rol, beide mannen, zonder elkaar ooit gekend te hebben, in mijn leven zou-

den spelen. Oom Co had inmiddels een, naar later zou blijken, uitzichtloze verhouding met mijn moeder en was door zijn spannende verhalen over zijn zeemansloopbaan mijn grote voorbeeld om ook te gaan varen, terwijl Douwe, als vader van de in 1939 in Magelang geboren Martje Edith, waarmee ik in 1964 in het huwelijk trad, mijn schoonvader werd. In het leven van beiden speelde het voormalig Nederlands-Indië, zij het in verschillende tijdperken, een grote rol.

1935: Aflossing van de wacht in Indië

Twee mannen, de één Co Gode kwam: reis 29, de ander, Douwe van der Wal ging: reis 30. Eén schip: de Sibajak. De aflossing van de wacht in Indië was een feit.

- ① Douwe van der Wal , Bandoeng 1935.
- ② Douwe en verloofde Edith Hendrika Soffner, Malang 1938.
- ③ Douwe en Martje, Palembang 1946/47.
- ④ Ereteken Orde en Vrede met jaargespens.
- ⑤ Japanse Interneringskaart.
- ⑥ Afscheid Nederlandse Militaire Missie 1953, Malang.
- ⑦ Voorbereidingen voor passagieren, Douwe van der Wal aan boord van ms. Sibajak 1935.
- ⑧ Suppletietroepen Koloniale Reserve aan boord van ms. Sibajak, 1935. Douwe van der Wal met kepi en mantel.
- ⑨ Uw schrijver en zijn Martje Edith op Bali.
- ⑩ Emblemen Y-Brigade bat. XI , ex-Bali Lombok brigade.
- ⑪ Pake en Beppe, de ouders van Douwe van der Wal, Huizum 1947/48.

VERHALEN VAN AANKOMST

Voor het project **Huizen van Aankomst** is het Indisch Herinneringscentrum (IHC) op zoek naar verhalen van de aankomst in Nederland van de Indische en Molukse gemeenschap.

In het teken van '75 Jaar Vrijheid' lanceerde het Indisch Herinneringscentrum dit jaar het programma **Huizen van Aan-**

komst. Dit programma staat geheel in het teken van de 350.000 personen die de voormalige kolonie Nederlands-Indië tussen 1945-1968 verlieten en naar Nederland kwamen.

Het IHC verzamelt door heel Nederland 75 locaties met een persoonlijk verhaal. Voor de regio Zuid-Holland en Zeeland zoekt

het IHC voormalige bewoners van de volgende locaties die hun verhaal over die aankomstperiode willen delen:

ZUID HOLLAND:

- Contractpension Crescendo, Scheveningen
- Huize Frankenslag, Den Haag
- Villa Nieuw Rijksdorp, Wassenaar
- Contractpension Dijk en Burg, Noordwijkerhout
- Contractpension Cambrinus, Dordrecht

ZEELAND:

- Woonoord Westkappelle
- Woonoord Middelburg II
- Woonoord Vlissingen II
- Woonoord Kruiningen I & II
- Wilgenhof, Oostburg
- Rodanborg, Aardenburg

Kent u iemand die hier heeft gewoond of hebt u hier zelf gewoond en zou u hier graag over vertellen? Neem dan contact op met het Indisch Herinneringscentrum of mail naar esmee@huizenvanaankomst.nl

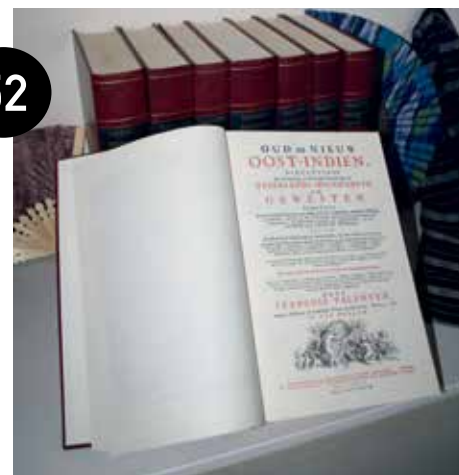
HALIN-VEILING VOOR HET GOEDE DOEL

Stichting HALIN verleent sinds jaar en dag financiële ondersteuning aan landgenoten in Indonesië. Geheel op eigen kracht en zonder overheidssubsidie verricht deze stichting in stilte veel nuttig werk voor hen die na de oorlog en bersiap-periode in Indonesië bleven wonen, vaak in behoeftige omstandigheden. Ten behoeve van deze activiteiten veilen wij een aantal kunstwerken uit het bezit van HALIN, uiteraard met de bedoeling zo veel mogelijk geld binnen te halen voor het nuttige werk van de stichting.

De totale opbrengst van de veilingen is ook dit keer weer opgelopen en komt nu op een totaal van € 11.226,-. De in de vorige editie aangeboden twee prachtig ingelijste in zilver geschilderde wajangfiguren in de bijzonder fijnzinnig gesneden zwarthouten lijsten brachten € 200,- op. Dit keer hebben we een wel heel uitzonderlijke aanbieding, namelijk een facsimile-uitgave bestaande uit 5 delen in 8 kunstlederen banden van Francois Valen-

tijn's *Beschrijving van Oost-Indiën. OUD en NIEUW OOST-INDIËN Vervattende Een Naaukeurige en Uitvoerige Verhandeling van NEDERLANDS MOGENTHEYD in die GEWESTEN Met meer dan thien honderd en vyftig Prentverbeeldingen verrykt*. Deze heruitgave is een exacte kopie van het origineel uit de 17e eeuw, dat deel uitmaakt van een particuliere collectie. De uitgave verscheen in 2003 bij Uitgeverij Van Wijnen te Franeker. De omvangrijke banden kennen ieder een afmeting van 35 x 24 cm. en zijn van verschillende dikte.

Wilt u in het bezit komen van deze prachtige uitgave, dan kunt u als gebruikelijk per post of per e-mail een bod uitbrengen. Biedingen vanaf € 250,-, we blijven bescheiden, worden in overweging genomen. Mocht u op deze mogelijkheid in willen gaan, laat het ons weten. Biedingen kunt u tot uiterlijk 1 december 2020 sturen naar ons adres, t.a.v. Redactie Pelita Nieuws, Nienoord 13, 1112 XE Diemen, of via e-mail naar redactie@pelita.nl, onder

vermelding van uw naam, adres en eventueel telefoonnummer. De werken worden toegevoegd aan de hoogst biedende. Bij gelijke biedingen laten wij het lot beslissen. En nogmaals, de opbrengst komt geheel ten goede aan het werk van Stichting HALIN.

UITHETOOG UITHETOOG UITHETOOG UITHETOOG UITHETOOG UITHETOOG

OPROEP / Bij de laatste herdenking op 15 augustus vroeg mijn kleinzoon van 14 jaar "Opa hoe is dat gegaan in Indië? Ik weet zo weinig." Hij wilde een werkstuk maken voor school en het leek hem spannend. We hebben toen een werkstuk – tekst en foto's – gemaakt. Toen bedacht ik, prima, maar dan moet ik eigenlijk voor méér kinderen een boekje maken met de verhalen van mensen die dergelijke ervaringen hebben meegemaakt. Daarom roep ik u op om mij uw persoonlijke verhalen op te sturen met foto's die ik dan zal publiceren in het boek. Deze verhalen zullen de jeugd helpen de herinneringen te bewaren aan en van de mensen die het hebben meegemaakt en er straks niet meer zijn. Uitgever Bert van Kampen van www.onzeplek.nl gaat dit boekje uitgeven. De titel wordt *Een koffer vol verhalen*. Ik ben dus op zoek naar originele Indische, Molukse en Chinees-Indische verhalen, indien mogelijk met foto's. Op de website Onze Plek zal al het materiaal tevens beschikbaar gesteld worden voor schoolkinderen om voor een spreekbeurt of werkstuk op school te gebruiken. Stuur u als u dat wilt uw verhalen en foto's op naar bvankampen@home.nl

OPROEP / Ik heb een vraag: mijn ouders zijn met mijn twee broers naar Nederland gevlogen met de Kroonduif op 1 oktober 1962. Wie heeft mij ouders ontmoet op die vlucht en weet daar nog iets vanaf? De Wolff is de achternaam van mijn ouders. U kunt uw verhaal sturen naar mijn e-mailadres: schuurmansdewolff@ziggo.nl Ik hoop spoedig op een reactie en dank u daarvoor. Met vriendelijk groet, Els Schuurmans-de Wolff.

OPROEP / Mijn naam is Oddy Kapoh en ik ben op zoek naar mensen die mijn moeder Tjoen Kapoh-Tan hebben gekend in Menado, Makassar of in Nederland. Zij woonde tot de bevrijding in juli/augustus 1945 in Menado, waar ze vaak, bijna dage-

lijks, de missiepost bezocht o.l.v. ene pater Rosmüller van het Heilig Hart (Arnhem). Zij had toen haar meisjesnaam Tan-pak Tjoen en vertrok, denk ik, daarna naar Makassar met haar moeder en zusje Asie. In 1950 maakte ze om de kost te verdienen jurken voor officiersvrouwen in 1 of allebei de kampen (Magriet of KIS) toen op een dag de aanval begon en zij met hulp van de officiersvrouwen Makassar is ontvlucht zonder reispapieren en is daarna met de rest van alle Nederlandse militairen en hun aanhang via Jakarta uiteindelijk naar Nederland gegaan. Verder verdiepte ik me ook in de geschiedenis van mijn opa Hendrikus en vader Herman en zoek in verband daarmee ook contact met oud KNIL-militairen of overlevenden van de Makassarraffaire die van 5-8 augustus 1950 plaatsvond. In deze dagen werd het Margrietkamp en het KISKamp en sommige burgerdoelen aangevallen door het Indonesische leger en zelfs vanuit de lucht door 2 vliegtuigen beschoten. Mijn opa Hendrikus Kapoh was die dag 'gewoon' op zijn werk in het KISKamp en zijn gezin was op 3-5 km. verderop thuis toen hun huis werd beschoten door de vliegtuigen. Als kleinzoon zou ik graag zoveel mogelijk verklaringen van nog in leven zijnde ooggetuigen willen spreken. Het zou echt geweldig zijn als er oud KNIL-militairen reageren die mijn opa hebben gekend. Reacties graag naar e-mail: oddy.kapoh@gmail.com

OPROEP / Mijn naam is Johan van den Berg. Net als Oddy Kapoh in zijn oproep zou ook ik het geweldig vinden om ooggetuigen te spreken over de periode 5-8 augustus 1950 in Makassar. Gevlucht vanuit de Toradjalanden woonde ik, 3,5 jaar oud

op dat moment, met mijn ouders, broer en zus, op de Klapperlaan, een plek waar hard gevochten is tussen KNIL en APRA. 4 dagen hebben wij daar onder een bed gelegen terwijl er ook dwars door ons huis op elkaar werd geschoten. Stuur uw gegevens naar email jkvdberg@gmail.com dan neem ik contact met u op

OPROEP / Mijn naam is Karin en ik ben op zoek naar familieleden van Leendert Adrianus Wilhelm Schram, geboren op 12-10-1905 in Pekalongan. Zijn vrouw was Kim Njong en hun zoon heette Eduard Johannes Schram. Ik heb zijn interneringskaart gevonden, maar niemand uit de familie weet wat er met hem is gebeurd. Zijn zus, mijn oma, heeft nooit meer iets van hem gehoord. Ook van de moeder van mijn oma Kim Schram-Njong is niets te vinden. Wie zou mij kunnen mij helpen? Reacties graag naar email: Kaatjeb@live.nl

OPROEP / Mijn naam is Jeannet de Jong en mijn vader Rinke de Jong, inmiddels 89 jaar oud, zoekt Mieke Haag. Haar zuster is Loes Haag. Mieke kent hij nog van hun eerste kamp in Soerabaja aan de Ringweg. Toen zij samen op transport werden gezet naar het jappenkamp Halmaheira hebben zij, ondanks het doel van deze reis, samen de hele reis gezellig gekletst. Ook in het jappenkamp Halmaheira waren zij bevriend totdat mijn vader naar het jongenskamp Bangkong moest. Mijn vader heeft warme herinneringen aan haar en zou het geweldig vinden haar te ontmoeten. Het laatste wat wij weten, is, dat de zusjes na de oorlog zijn opgevangen in Villa Karmel in Bloemendaal. In het boek 'Opgevangen in andijvielucht' is een foto van Mieke te zien op blz. 35, de foto's zijn ook te zien in het archief van Schreuder. Hopelijk is zij net als mijn vader in goede gezondheid. Mocht dat niet geval zijn, dan leeft haar jonger zus Loes wellicht nog. Mijn vader was altijd in de veronderstelling, dat zij waren omgekomen in de Bersiap, omdat ze na de oorlog weer naar Soerabaja zijn gegaan. Toen ik op internet foto's van Mieke uit 1949 in Bloemendaal tegenkwam, was mijn vader ontroerd en aangedaan. Ze had het dus wel overleefd, hoe geweldig is dat. Mijn vader zou het fantastisch vinden om contact met haar of haar zus te krijgen. Ik hoop, dat iemand kan helpen. jeannetdejong@xs4all.nl

OPROEP / Mijn naam is Mariske Westendorp. Aan de Rijksuniversiteit Groningen doe ik onderzoek in onder andere Leeuwarden naar begraaftplaatsen en crema- ▶

toria-tuinen. De vraag hoe mensen met diverse achtergronden deze plaatsen ervaren en gebruiken staat centraal. Is er op deze plaatsen genoeg ruimte voor de praktijken en wensen van iedereen die in Leeuwarden e.o. woont? Of kunnen hier verbeteringen in aangebracht worden? Meer informatie over het onderzoek is te lezen op www.cemi-hera.org. Voor mijn onderzoek ben ik op zoek naar mensen met een Nederlands-Indische of Molukse achtergrond die woonachtig zijn in Leeuwarden of omgeving en die mij iets willen vertellen over hun ervaringen op begraafplaatsen en in crematoria in Leeuwarden. Reacties graag naar m.f.westendorp@rug.nl

ACTIVITEITEN IN TIJDEN VAN CORONA

GEWEEST

Indische Eettafel Ketjil

Kopi Ketjil

SPELREGELS OM HET BUURT- OF DOORPSHUIS VEILIG TE BEZOEKEN:

- 1. Blijf thuis als je verkouden of griepig bent
- 2. Toet 1,5 meter afstand van elkaar
- 3. Toet tijdig weten dat je dezinvent met een activiteit
- 4. Was regelmatig je handen en gebruik papieren handdoeken
- 5. Volg altijd de aanwijzingen op van de organisatie
- 6. Geen handen schudden
- 7. Maximaal 1 persoon in de toiletten
- 8. Nemen en hoesten in de afdoorgang
- 9. Max. 15 minuten voor aanvang aanwezig, vertoert direct na de activiteit de locatie

HOUD JE AAN DE SPELREGELS. ALLEEN SAMEN KUNNEN WE CORONA ONDER CONTROLE.

IN DE PLANNING

TRY OUT: zaterdag 21 november **Pelita Theatermiddag** in "De Oase" aan de Benschopperweg 342, 3401 BZ IJsselstein. De middag die om 13.30 uur begint, is voor de na-oorlogse generatie en verbindt interactief de verhalen met gasten en theatermakers. Na de voorstelling volgt een Meet&Greet met de acteurs. Bij succes organiseren we ieder half jaar zo'n middag. Maximaal 30 mensen kunnen de voorstelling "Oh, laat mij dansen..." van Theatergroep Oersprong uit Enschede bijwonen. Deze tragedie volgt het leven van een moeder gezien door de ogen van haar dochter. Thema's zijn het leven in koloniale weelde, de Japanse bezetting, de Bersiap, de noodzakelijke remigratie naar Nederland en de invloed van dat alles op volgende generaties. Tekst, productie en spel: Marion Geverdinck en Harriët Bergsma. Entrée: 10,00 p.p. incl. 2x consumptie. Reserveren is vereist en mogelijk tot 14 november bij Sylvia Hiert, s.hiert@pelita.nl of tel. 06-10991336 (di. t/m vr. van 09.00-14.00 uur). We volgen de 1,5 meter en de hygiëne-maatregelen. Bent u ziek of vertoont u ziektesymptomen dan verzoeken wij u thuis te blijven, afmelden zo mogelijk tenminste 1 dag van tevoren.

PELITANIEUWS

ZWEEDSE PRIJSPUZZEL (10)

haven stad		maand	stuk	mond	oog vocht	kwa jongen	grond-soort	troef kaart	vent	ont kenning	rang telwoord	delf stof
wending					deel van een bed							
hout soort				bede	deel van het oor			vis	voordat zuid vrucht			
			uithang teken					sinds				
punt		bak plaats stro halm			water plas		inheems					
			soort populier	klap akelig				vis	schoon maak gerei	insect		kweken
trots domina			werke-lijk				opstan-deling vader				naar aanl. van	
godin ter her-inning							licht weefsel					
		snavel	thans	met genoeg				zwitsers plaats	speel goed zoete lekkernij			
besef	teleur stellend											
					drink gelag			zoog diertje gewicht		com pagnie		
geste	zwerm vogel		als onder					plak	handig heid		zwitsers plaats	
vlug		gemaal	rijks grens					sierlijk heid larve	hert drink gerei			
				tot zover	gravure	boom	trek spijs kaart				diepe afkeer	
lid woord			meisje				indiaan					
schoei sel	amerik. staat		terug	over drevén		schurk	oude vreemde munt	taille	vecht sport		aan kweker	
				sukkel zang stem		dop			koren afval pulverig			
franse n.v.		bijbelse figuur			kleur			muze				
		ogen blik bejaard			pers. vnv.		eentonig heid				bijbelse figuur	
ras					plan			rijzig deel van bijbel				
gril				spaanse uitroep			voor zetsel		gesloten			
gevat					deel van vis				maal			

STICHTING
PELITA

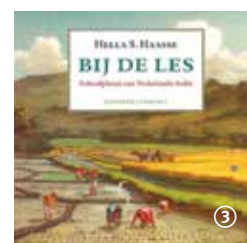
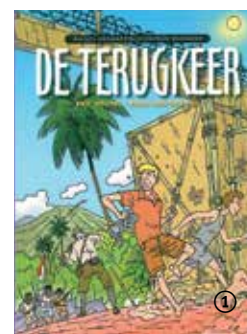
LOS DE PUZZEL OP!

De letters in de gekleurde vakjes vormen, nadat u ze in de juiste volgorde heeft geplaatst, dit keer het Indonesische woord voor een hartige lekkernij.

U kunt de oplossing tot 1 december 2020 per briefkaart inzenden naar de redactie van Pelita Nieuws, Nienoord 13, 1112 XE Diemen of per mail naar info@pelita.nl.

Maak kans op de volgende prijzen:

- 1 De terugkeer van Eric Heuvel en Ruud van der Rol.
- 2 Familieziek, naar de roman van Adriaan van Dis van Peter van Dongen
- 3 Bij de Les, schoolplaten van Nederlands-Indië (antiquarisch) van Hella S. Haasse

WINNAARS PELITANIEUWS PRIJSPUZZEL SEPTEMBER

De oplossing van de vorige Pelita Nieuws Zweedse Prijspuzzel is **nasi bungkus**, het traditionele meeneemgerecht dat werd bedoeld. Uit de vele goede reacties zijn de volgende prijswinnaars getrokken: **Julia Tehupuring-Angkotta** uit Doesburg, **Norma Heeringa-Niesen** uit Zwolle en **F.J. Joannes** uit Rotterdam. Van harte gefeliciteerd, een dezer dagen zult u uw prijs thuis ontvangen.

Gamelan spelen leer je zo! Jongetjes bezetten de gamelan in de pauze van een muziekkuitvoering. Zo leren ze al vroeg samen te spelen. Vaders nemen hun zoontjes vaak mee bij oefeningen, zetten ze tussen hun benen en laten ze zo kennis maken met de muziek. Kemenuh op Bali. (Potlood, kleurpotlood op papier, 30x42 cm. 1989) Cary Venselaar